

Asia: VN/13873/2024

Lausuntopyyntö tuotevastuudirektiivin täytäntöönpanoa koskevasta työryhmämietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne tuotevastuulakiin ehdotetuista muutoksista?

Kaupan liitto ry (jälj. Kaupan liitto) kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta. Liitto osallistui mietinnön valmistelleen työryhmän työhön jäsenenä ja kiittää ministeriötä sekä työryhmän jäseniä rakentavasta keskustelusta ja yhteistyöstä valmistelun aikana. Direktiivin täytäntöönpanossa on ollut varsin vähän kansallista liikkumavaraa. Tavoitteena on ollut saattaa sääntely vastaamaan paremmin nykyisen digitaalisen toimintaympäristön vaatimuksia. Merkittävään kehittäjäriskipuolustusta koskevaan kansalliseen ratkaisuun otettiin nykytilan säilyttävä kanta jo työryhmän asettamisvaiheessa, vaikka direktiivi olisi mahdollistanut toisenlaisenkin lopputuloksen (jäljempänä tästä tarkemmin).

Kaupan liitto yhtyy Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n lausunnossa kyberturvallisuusnäkökulmien huomioimisesta lausuttuun. Lain 3 § uuden 2 momentin 6 kohdan mukaan arvioinnissa olisi otettava huomioon merkitykselliset tuoteturvallisuusvaatimukset, jollaisiksi laskettaisiin myös turvallisuuden kannalta merkitykselliset kyberturvallisuusvaatimukset (tuotevastuudirektiivin johdanto-osan 34 kappale). Vaikka tuotteen määritelmää ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös aineettomat tuotteet, kuten ohjelmistot ja digitaaliset valmistustiedostot, merkityksellisiä kyberturvallisuusvaatimuksia ei ole mietinnössä juurikaan käsitelty. Kyberturvallisuuden osalta on tullut myös uutta rinnakkaista sääntelyä, kuten kyberkestävyyslainsäädös (Cyber Resilience Act, CRA), joten tuotteiden kyberturvallisuutta olisi voinut käsitellä mietinnössä tarkemminkin ja asia voi edellyttää tarkastelua jatkossa.

Direktiivin todistustaakkaa koskevan 10 artiklan 1 kohta on jo pantu kansallisesti täytäntöön tuotevastuulain 4 a §:llä, minkä vuoksi se ei edellytä lakimuutoksia. Lain uuden 4b § osalta korostamme, että vakiintuneita oikeusperinteitä on kuitenkin kunnioitettava varmistamalla, että todistustaakka on kantajalla. Vaikka olettasäännöksillä voidaan tietyissä olosuhteissa avustaa kantajia tuomioistuimen harkinnan mukaan, (joka tulisi määrittää selkeästi), niitä ei tule soveltaa

tavalla, joka käytännössä kääntää todistustaakan päinvastaiseksi. Esimerkiksi käsitteet ”ilmeinen toimintahäiriö” ja ”kohtuuton vaikeus” ovat varsin epätarkkoja ja subjektiivisia.

Direktiivin 17 artiklan 2 kohta ehdotetaan pantavaksi täytäntöön tuotevastuulain 9 § lisättäväksi ehdotetulla, piileviä henkilövahinkoja koskevalla 3 momentilla. Ehdotettu vanhentumisajan pidennys on merkittävä. Sen osalta toteamme, korvausvaatimusten lopullista vanhentumisaikaa tulee pidentää vain silloin, kun henkilövahingon piilevyys voidaan osoittaa asiantuntijalausunnolla ja kantaja näyttää, ettei kannetta ollut mahdollista nostaa 10 vuoden määräajan kuluessa.

Direktiivin todisteiden esittämistä koskeva 9 artikla ei edellytä erillistä kansallista täytäntöönpanoa artiklan 6 kohtaa lukuun ottamatta. Tämä on ehdotettu toteutettavaksi uudella tuotevastuulain 13 b §:llä. Todisteiden esittämiselvöllisyyden osalta on nähdäksemme aina noudatettava kohtuullisuutta. Esimerkiksi liikesalaisuudesta tulee saada kieltäytyä todistamasta.

2. Pidättekö kehittelyriskipuolustusta koskevaa ratkaisua kannatettavana?

Jo työryhmän asettamispäätöksessä todettiin, että kehittelyvahinkoihin liittyvää periaatetta ei ole tarkoitus muuttaa, vaikka uusi tuotevastuudirektiivi sisältää nykyisen direktiivin tavoin option kehittelyvahinkoja koskien. Työryhmämietinnössä ei ehdotetakaan muutoksia kehittelyriskipuolustukseen eikä Suomessa jatkossakaan sovellettaisi kehittelyriskipuolustusta vastuuvapausperusteena. Tämä merkitsee, että valmistajilla säilyy laaja ankara vastuu kaikista tuotevahingoista, mukaan lukien ennakoimattomat turvallisuuspuutteet.

Nykytilan säilyminen kehittelyriskipuolustuksen osalta voi tarkoittaa esimerkiksi pidempiä tuotekehitys- ja testausvaiheita ennen markkinoille tuloa. Ruotsin voimassa olevassa tuotevastuulaissa on säännös vastuusta vapautumisesta kehittämisriskien osalta ja Ruotsi on sisällyttämässä kehittelyriskipuolustuksen myös uuteen tuotevastuulakiinsa. Myös Saksa on säilyttämässä voimassa olevan kehittelyriskipuolustusta koskevan ratkaisunsa. Ranska, Espanja ja Unkari ovat sisällyttäneet kehittämisriskit tuotevastuun piiriin vain tiettyjen erityisten tuotteiden, kuten lääkkeiden osalta. Kehittämisriskiä koskeva vastuuvapaus on nähdäksemme tärkeä puolustuskeino tuotevastuudirektiivin tuomia laajempia vastuusääntöjä vastaan, ja se luo asianmukaisen tasapainon tuotekehittäjien ja kuluttajien etujen välille.

EU:n tuotevastuudirektiivin tavoitteena on yhtenäinen tuotevastuusääntely Euroopan talousalueella, minkä pitkällä aikavälillä voidaan odottaa johtavan parempaan kilpailuun ja matalampiin kuluttajahintoihin. Kaupan liiton näkemyksen mukaan Suomessa ei tarvitsisi olla tässä suhteessa valmistajille tiukempi lainsäädäntö kuin muuallakaan. Nykytilan säilyttävä ratkaisu voi muodostua kilpailukykyhaitaksi suomalaisille yritysille.

3. Onko kuluttajansuojalain muutostarpeet otettu asianmukaisesti huomioon?

Täytäntöön pantava tuotevastuudirektiivi jättää hyvin vähän kansallista liikkumavaraa ja edellyttää vain rajatusti muutostarpeita Suomen kuluttajansuojalakiin, mikä on todettu mietinnössäkkin.

Täytäntöönpanon lähtökohtana onkin ollut, että kansallista sääntelyä muutetaan vain siltä osin kuin se on välttämätöntä direktiivin toimeenpanon kannalta.

Kaupan liitto pitää sinänsä perusteltuna, ettei direktiiviä täytäntöön pantaessa ehdoteta kansallista lisäsääntelyä. Toisaalta liitto yhtyy EK:n lausunnossa esitettyyn, jonka mukaan samalla kertaa olisi voitu tarkastella myös tällä hetkellä voimassa olevan kansallisen lisäsääntelyn sujuvoittamista. Kuluttajansuojalain 5 ja 5a lukujen säädösratkaisu, jonka mukaan myyjän virhevastuun kesto määrittyy tavaran oletettavissa olevan kestoajan perusteella, on käytännössä kansallinen laajennus nykyisin tavarankauppadirektiivissä (artikla 10(1)) ja digisopimusdirektiivissä (artikla 11(2)) määrittyvään kahden vuoden virhevastuuaikaan. Tämä on suomalaisten yritysten näkökulmasta merkittävä poikkeama EU:n yleiseen käytäntöön virhevastuusääntelyn osalta. Koska virhevastuu ei rajaudu Suomessa kahteen vuoteen, yritykset joutuvat muita EU-jäsenvaltioita useampien korjaus-, vaihto- ja hinnanalennusta koskevien reklamaatioiden kohteeksi. Lisäksi yritysten on ylläpidettävä varaosien saatavuutta ja huolto-osaamista muita EU-jäsenvaltiota pidempään. Myös Kaupan liitto on kannattanut sääntelyn muuttamista vastaamaan tavarankauppa- ja digisopimusdirektiivien mukaista kahden vuoden virhevastuuaikaa yritysten tasapuolisten kilpailuedellytysten turvaamiseksi sisämarkkinoilla.

4. Onko esityksen vaikutukset asianmukaisesti arvioitu?

Kaupan liitto yhtyy EK:n lausunnossa esitettyihin arvioihin. Vahingonkorvausvaatimusten menestymisen todennäköisyyden kasvaminen ja korvauksen alarajan poistuminen voi kannustaa vahinkoa kärsineitä hakemaan korvauksia aiempaa aktiivisemmin (mietinnössä s. 39). Koska vastuullisia tahoja on aiempaa enemmän sekä uudet säännökset laajentavat korvattavien vahinkojen alaa ja helpottavat korvausten saamista, myös korvausvaatimusten lukumäärän ja niiden menestymisen todennäköisyyden voidaan odottaa kasvavan. Tämän vuoksi myös yritysten välisten regressi- eli takautumisvaatimusten lukumäärän odotetaan kasvavan. Lisäksi vahinkoasioiden saattaminen loppuun vakuutusyhtiöissä saattaa kestää aiempaa kauemmin, sillä yhtiöillä on jatkossa useampi mahdollinen vastuutaho, joilta ne voivat hakea asiassa korvausta. Toimialasta riippuen yritykset joutuvat todennäköisesti joko laajentamaan nykyisiä vastuuvakuutuksiaan tai hankkimaan uusia, mikä aiheuttaa niille lisäkuluja nykytilanteeseen verrattuna. Joillakin aloilla vastuu vahingoista voi myös jatkua pidempään kuin nykyisin, mikä lisää kustannuksia entisestään.

Työryhmämietinnössäkkin asianmukaisesti todetaan, että useampien vahinkotyyppien korvattavuus ja kuluttajien entistä laajempi mahdollisuus saada korvausta voivat hillitä erityisesti riskialttiiden tutkimus- ja kehityshankkeiden aloittamista. On siis vaarana, että erityisesti osa pk-yrityksistä vetäytyy riskialttiilta aloilta, mikä voi kaventaa markkinoiden monimuotoisuutta ja heikentää kilpailua pitkällä aikavälillä. Kehittelyriskipuolustuksen osalta todettakoon, että myös suuret, globaalit yritykset ovat huolissaan asiasta.

5. Onko teillä yleisiä huomioita tai muuta lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

-

Vyyryläinen Tiina
Kaupan liitto ry